

Seleucia

Sayı X - 2020

Olba Kazısı Serisi

Seleucia X

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Deniz Kaplan
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Figen Çevirici Coşkun
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Muammer Ulutürk
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yeğin
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: 10

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarımı

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginkultursanat.com
e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Parkur Form Ofset Matbaacılık
Merkez San. Sit. 1341. Cad. No: 45
İvedik OSB, Yenimahalle - Ankara
Sertifika No: 42235

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı 10 | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis

Fikret K. Yegül
9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzüzan Caman
35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke

Emel Erten
57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde

Lale Yılmaz - Halil Sözlü
75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz
97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce
127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile

Ölü Gömme Gelenekleri
Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period Tombs of Phocaea

Sabri Arıcı
155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir Mezar Steli

A Hellenistic Grave Stele from Mersin Museum
Ulus Tepebaş - Handegül Canlı
185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme Cam Buluntuları
Early Roman Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak
203

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped Tunnels in Pontos Region

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau

Sırrı Tiryaki
251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Defnesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church

Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak
269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler
The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz
297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir Patera
A Terracotta Handled Paterra with Ram Head from Miletus (Ionia)

Reyhan Şahin
329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trygiph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen
355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
Some Observations on the Excavations in the Monastery of Olba

Murat Özyıldırım
375

Kitap Tanıtımı
Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity

Emel Erten
389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir Kemik Objeleri

Halil Özkan
395

PRAEFATIO

Seleucia Dergisi'nin 2020 yılı sayısını sizlere sunarken bunun dergimizin onuncu sayısı olduğunu da hatırlatmaktan mutluluk duymaktayız. Kısıtlı mali olanaklarımıza karşın, meslektaşlarımızın çalışmalarıyla bize verdikleri destek sayesinde aralıksız on yıl boyunca Seleucia'yı size ulaştırabildiğimiz için gururluyuz. Dileğimiz, Seleucia'nın yayın hayatını gelecekte de sürdürebilmesi ve eski çağ kültürleri ve uygarlıkları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların değerlendirmelerini, sonuçlarını nice yıllar boyunca sizlere sunmaya devam etmesidir. Bizi bugünlere taşıyan gelmiş geçmiş tüm sayıların yazarlarının, hakemlerinin, bilim kurulu üyelerinin ve yayıncılarının verdikleri emek için şükranlarımızı sunuyor; bizi her aşamada yüreklendiren okuyucularımızın da Seleucia'nın bugünlere ulaşmasındaki katkılarını unutmuyoruz.

Bu sayımızda her biri değerli meslektaşlarımız tarafından kaleme alınan on altı ayrı makaleye yer vermekteyiz. Bunlar, seramikten, cama; mimarlık ve plastikten, numizmatik ve gliptiğe Anadolu coğrafyasının sunduğu verilerin incelendiği çalışmalardır.

Seleucia bir yandan onuncu sayısı yayınlamakta olmasının mutluluğunu yaşamaktayken; diğer yandan da editörlerimiz Prof. Dr. Fikret Yegül ve Prof. Dr. Diane Favro'nun kazandıkları büyük başarıyı da sizlere duyurmak isteriz. Onların Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity başlıklı kitapları, ABD'de Amerikan Yayıncılar Birliği (AAP) tarafından verilen ve yıl içinde yayınlanan 700-800 kitabın yarıştığı PROSE Excellence büyük ödülünü 2020 yılında kazanan beş yapıttan biri seçildi; aynı zamanda kendi kategorisinde de birinci oldu. Söz konusu kitapla ilgili tanıtım yazısını Seleucia'nın bu sayısında bulabilirsiniz. Editörlerimizi hem böylesine değerli bir yapıtı bilim dünyasına kazandırdıkları için, hem de kazandıkları seçkin ödül nedeniyle candan kutluyor ve başarılarının devamını diliyoruz.

Seleucia'nın onuncu sayısını sizlere sunarken, bu sayıda çalışmalarını bizimle paylaşmayı tercih ettikleri için öncelikle yazarlarımıza teşekkür ederiz. Dergimize sunulan çalışmaları titizlikle inceleyen; sahip oldukları birikimi kıymetli önerileriyle paylaşan hakemlerimizin katkısı bizim için unutulmazdır. Son olarak da bu sayının yayına hazırlanmasında emeği geçen grafiker İsmet Filizfidanoğlu'na ve Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları sahipleri Şükrü Devrez ve Engin Devrez'e şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

PREFACE

While presenting the 2020 issue of Seleucia, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. While presenting the 2020 issue of Seleucia, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. Despite financial limitations, we are proud to have published ten issues, one each year, without any interruptions, a feat made possible with the invaluable support of our colleagues. We wish that Seleucia will endure and continue to publish issues containing valuable works on ancient cultures and civilizations for years to come. We would like to express our gratitude to all the contributors, referees, scientific committee members, and publishers of past and present issues, as well as to our readers for their continuous support and encouragement.

In this issue there are sixteen articles documenting and evaluating pottery and glass material, sculpture, numismatics, glyptics, and epigraphic evidence from archaeological sites in Anatolia.

In addition to the appearance of Seleucia's tenth issue, we would like to announce that the book *Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity* by our editors Prof. Dr. Fikret Yegül and Prof. Dr. Diane Favro received the Prose Excellence Award from the Association of American Publishers (AAP) as the top reference book of 2020, chosen from among over 800 publications. You will find a review of the book within this issue of Seleucia. We would like to congratulate our editors for their success and thank them for presenting such a valuable account on Roman architecture and urbanism, including notably a lengthy chapter on the architecture of Asia Minor.

Finally, we wish to express our gratitude for our contributors and meticulous referees who worked hard for this issue as well as to graphic designer İsmet Filizfidanoğlu and our publishers Şükrü Devrez and Engin Devrez of Bilgin Culture and Art Publications.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler

Murat Özyıldırım*

Öz

Mersin, Silifke – Örenköy sınırları içindeki Olba kentinde Prof. Dr. Ayşe Emel Erten başkanlığında kazı ekibimiz tarafından yapılan arkeolojik kazılar hem bölgenin hem de yerleşimin tarihine yeni bulgular vermeyi sürdürmektedir. Olba, Erken Hıristiyanlık Dönemi Isauria kentleri arasında önemli bir dini yerleşimdir. Olba, söz konusu dönemde bir piskoposluk merkezidir. Kazılarla beraber manastırın mimarisi üzerine bilgiler çoğalmakta; ele geçen buluntular Olba Manastırı'ndaki hayat hakkında mühim ipuçları sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mersin, Olba Manastırı, Isauria, Cilicia, Olba.

Some Observations on the Excavations in the Monastery of Olba

Abstract

The archaeological excavations carried out under the supervision of Prof. Dr. Emel Erten continue to provide finds that shed light on the Early Christian Era and the history of the settlement in the city of Olba, which lies within the boundries of Mersin, Silifke - Örenköy. During the Early Christianity Olba, from religious perspective is an important city among

* Öğr. Gör. Murat Özyıldırım (MA), Mersin Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, 33342 Mersin, TÜRKİYE. E-posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr
orcid no: 000-0003-2885-6700.

** Bu çalışma, 2019'da kaybettiğimiz, Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden değerli meslektaşım Öğr. Gör. Ceyhan Dora'nın hatırasına ithaf edilmiştir.

*** Olba Manastırı konusundaki çalışmalarımı daima destekleyen Prof. Dr. Emel Erten'e teşekkür ederim. Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yeğin'e, Arş. Gör. Burak Erdem'e katkı ve önerilerinden dolayı teşekkür ederim.

the cities in Isauria. In the related period Olba is a bishopic centre. We learn more about architecture of monastery by the excavations and the finding give us important clues about the life in the monastery of Olba.

Keywords: Mersin, Olba Monastery, Olba, Isauria, Cilicia.

Mersin'in Silifke ilçesine bağlı Örenköy'de bulunan Olba, Eski Çağ'da Cilicia Bölgesi'nde yer alır. Yaklaşık 900 m rakımda kurulan Olba'nın *akropolis*i etrafındaki tarım arazilerinden 50 m yüksekliktedir. Kentte 2001 – 2009 yılları arasında yapılan yüzey araştırmaları, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında gerçekleştirilir. Olba'da TC Bakanlar Kurulu Kararıyla 2010'da başlayan arkeolojik kazılar, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Emel Erten'in başkanlığında sürdürülmektedir.

Olba kentinin arkeolojik verileri, Prehistorik döneme kadar yaşam izleri olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Öte yandan, kentin Hellenistik, Roma ve Geç Antik Çağ'da bölgedeki önemli yerleşimlerden biri olduğu, günümüze ulaşan arkeolojik veriler ve özellikle Eski Yunanca ve Latince yazılı kaynaklar aracılığıyla bilinmektedir. Erken Tunç ve Demir Çağ'a tarihlenen ilginç buluntuların elde edildiği yeni arkeolojik çalışmalar hem kentin erken tarihini hem de Cilicia tarihini değiştirmektedir¹.

Olba tarihine katkı sağlayan bu yeni veriler/arkeolojik çalışmalar, aynı zamanda kentin Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne ilişkin bilgileri de çoğaltmaktadır.

Olba tarihine katkı sağlayan bu yeni veriler/arkeolojik çalışmalar, aynı zamanda kentin Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne ilişkin bilgileri de çoğaltmaktadır. Arkeolojik ve yazınsal verilerle anlaşılan zaman dilimlerinden birini, söz konusu dönem oluşturur. Olba'da Geç Antik Çağ'daki canlı yaşamın izleri, kentteki kiliselerin sayısının çokluğu, Hıristiyan mezarlarının varlığı ve en önemlisi de manastır yapısıyla anlaşılmaktadır² (Lev. 1).

Şeytanderesi Vadisi girişinde bulunan *aqueduct*stan yaklaşık 350

---

1 Akçay 2017, 76; Erten 2018, 55.

2 Özyıldırım, 2003, 145 – 159.

m güneyde, Doğu Vadisi'nin doğu yamacında yer alan Olba Manastırı, Cilicia'da günümüze kalıntıları ulaşan tek manastır olma özelliği taşımaktadır. Manastır, Olba'yı Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde bölgedeki kentler içinde ayrıcalıklı bir konuma yükseltmektedir.

Olba Piskoposluğu

Olba kenti, Geç Antik Çağ'da Isauria kiliseleri arasında bir piskoposluk merkezidir. Olba Piskoposluğu, 381 yılında Constantinopolis (İstanbul) Konsili'nde ilk defa temsil edilir³. Olba, kilise yönetim düzenine göre Antiochia (Antakya) Kilisesi'ne bağlı Seleucia ad Calycadnum (Silifke) Başpiskoposluğu'nun yetki alanı içindeki piskoposluklardan biridir⁴. Konsillerde piskoposları tarafından temsil edildiğine dair bilgiler yazılı kaynaklarda yer almaktadır. Ancak yazılı kaynaklarda manastıra dair ayrıntılı bilgi bulmak mümkün değildir. Sadece Antiochialı Severus (465 – 538; *Epis.* IV. 338), Olba Piskoposu Paulus'u konu ederken, manastırdan bir cümle ile söz etmektedir⁵. Severus, "... (Olba Piskoposu) *Paulus, Diocaesarea Piskoposu Hilarius'tan kutsal yasalara aykırı olarak, kendi yetki sınırları içinde bulunmayan bir manastırda ayin düzenlemek için para almıştır...*" diye yazar (*Epistulae*, IV. 338). Manastıra dair Erken Hıristiyanlık Dönemi yazılı kaynaklarındaki tek bilgi de bundan ibarettir.

Olba ve İmparator Zeno

Olba'nın Constantinopolis ile ilişkisi, sadece konsillerde temsil edilmekten ibaret değildir. Isaurialı İmparator Zeno (425 – 491), başkentte 475 yılında tahttan indirildikten sonra, memleketine kaçar ve yaklaşık bir buçuk yıl boyunca Sbide ve Olba kentlerinde düşmanlarından saklanır⁶.

Dindar İmparator Zeno, Isauria açısından önemli bir isimdir, şöyle ki, tahta ikinci defa geçmeden önce Azize Thecla'yı rüyasında görür. Thecla'nın teşvikiyle taht mücadelesine başladığına ve tekrar tahta çıktığına inandığından bölgede kilise yapımlarına maddi destek

3 Özyıldırım, 2012, 110.

4 Lequienn 1740, 1032; Hellenkemper 1990, 369; Özyıldırım 2003, 145 – 159.

5 Mektubun Süryanca - İngilizce metni için bkz.; Brooks, 1903, 66 – 71; Severus'un Olba'ya dair yazdıkları konusunda bkz.; Özyıldırım, 2012, 111 - 113.

6 Canevello – Özyıldırım 2009, 34; Özyıldırım – Yeğin 2019, 272 – 273.

sağlar. İmparator Zeno'nun "kilise bağışçısı", "kilise inşaacısı" gibi sıfatlarının nedeni, söz konusu imar hareketlerine olan desteğidir⁷. Bu bakımdan, bölgedeki kiliselerin büyük bir çoğunluğu V. - VI. yüzyıllara tarihlenmektedir. İşte Olba Manastırı da Zeno'nun söz konusu destekleri sağladığı dönemde yapılmış olabilir⁸. Bununla birlikte, bölgedeki Hıristiyanlık dinî yapılarının çokluğunun tek nedeni Zeno değildir. Dönemin sosyo - ekonomik gelişmeleri, bu konudaki önerileri çeşitlendirmektedir⁹.

Gezginler Arkeologlar ve Olba Manastırı

Olba Manastırı'ndan ilk defa söz eden Headlem, 1890 yılında Olba'ya gelir; ancak onun 1892'de *Ecclesiastical Sites in Isauria* adlı yayınında söz ettiği ve Olba Manastırı olarak tanımladığı yapı, manastır değildir¹⁰. Gertrude Bell, 1905 yılında Olba'ya gelerek fotoğraflar çekerse de aralarında manastıra ait olan yoktur. Olba'ya gelen Keil ve Wilhelm, 1931 yılında manastırın ilk mimari çizimini yayınlar¹¹. Eyice, Olba Manastırı Kuzey Kilisesi girişinin sağlam olduğu fotoğrafı 1976 yılında yayınlarsa da manastıra ait bilgi vermez¹².

Olba'da Prof. Dr. A. Emel Erten başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında manastır üzerine çalışmalar da yapılır. Yapıya ait planlardaki eksiklikler tespit edilerek ayrıntılı bir plan ortaya konur. Manastırın planına yüzey araştırmaları sırasında yapılan önemli eklemeler; yapının güneyindeki şapel, yamaçtaki merdivenler, sarnıç ve işliktir¹³. Olba Manastırı'nda ilk arkeolojik kazılar, 2011 yılında başlatılır. Gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, yapının yeni bölümlerinin ortaya çıkarılmasını, manastırın mimarisi ve elbette planı hakkında yeni sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır.

7 Özyıldırım – Yeğin 2019, 273.

8 Yeğin – Özyıldırım 2020, 82.

9 Bölgedeki kilise sayısının artışına dair ayrıntılı bir çalışma ve öneriler için bkz.; Çakmak 2011, 166 – 181.

10 Headlam 1892, 22; Özyıldırım 2011.

11 Keil – Wilhelm 1931, 86-87, fig 116.

12 Eyice 1976, 34.

13 Özyıldırım – Ünalın 2011.

Olba Manastırı Mimarisi

Olba Manastırı'nın güneyden iki ve kuzeyden bir olmak üzere üç girişi vardır. Ana kaya, kesme blok taşlar, paket taşlar yapının duvarlarında kullanılmaktadır. Ana kayanın mimaride kullanımı, malzeme ucuzluğu ve kolay oluşturulması nedeniyle bölgede çok yaygındır.

Güney girişinden ulaşılan merkez mekân, hatıl kullanımını gösteren izlerden anlaşıldığına göre iki katlıdır. Üst katta güney bölümünde ana kayadan oluşturulan apsisli bir şapel, alt katta kemerle birbirinden ayrılan iki bölümlü bir mekân yer alır¹⁴. Üst kat kuzey bölümünün işlevi, tahribat nedeniyle anlaşılamamaktadır. Alt kat kuzey bölümün, ana kayanın işlem görmemesi ve yapıdaki en az güneş alan yer olması bakımından depo (mahzen) olabileceği önerilmektedir¹⁵. Merkez mekândaki kazılarda *oktagonal* vaftiz havuzunun bulunması, daha önce hiçbir yayında yer almaması bakımından manastır için önemli bir veridir¹⁶.

Devam eden çalışmalarda vaftiz havuzunun tabanındaki mozaik zeminin belirlenmesiyle kazılar genişletilir ve böylelikle gayet nitelikli işçiliğe sahip olduğu anlaşılan mozaik bir zemin ortaya çıkartılır. Altın varaklı mozaik zemin, manastırın erken dönemde bir başka kullanım evresi olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir¹⁷. Ortaya çıkarılan mozaikle yapıya ait bilgiler zenginleşmekte ve manastırdan daha önce burada bir Roma villasının bulunduğu, mozaikğin MS II. yüzyıl sonu, MS III. yüzyıl başlarına tarihlenmesiyle birlikte anlařılmaktadır¹⁸.

Olba Manastırı'ndaki çalışmalarda daha önceki yayınlarda yer almayan işlik de kazı yapılarak ortaya çıkarılır¹⁹. Manastır ve işlik, ana kayadan yapılan basamaklarla birleşmektedir. Cappadocialı Aziz Basileus'un (330 – 379) manastır düzeninde keşişler, manastır yararına ticaret yapabilmektedir. İşlik, bölgedeki üzüm üretiminin yaygınlığı nedeniyle şarap üretiminde kullanılmış olmalıdır²⁰.

14 Özyıldırım 2013, 199 – 213.

15 Özyıldırım 2013, 217.

16 Özyıldırım 2016, 182 – 183.

17 Erten 2016, 62.

18 Erten 2016, 61 – 93.

19 Yeğin 2016, 207.

20 Yeğin 2016, 203 – 221.

Manastırın en büyük kilisesi, Kuzey Kilisesi'dir ve burada 2015 yılında başlayan kazı çalışmaları, 2017 yılında tamamlanır. Kuzey Kilisesi, üç nefli bazilikal planlı, doğuda ana kayaya yaslanmış durumdaki apsis ile Cilicia kiliselerinde çok yaygın kullanılan *apsis* yan odaları (*pastophoria*), batıda narteksi olan bölge kiliseleri için tipik bir dinî mimari örneği oluşturmaktadır. Kuzey Kilisesi'nin *diakonikon*undaki *opus sectile* taban döşemesi, gayet iyi korunarak günümüze ulaşmaktadır. Kuzey Kilisesi'nin narteksinde yer alan doğu - batı doğrultulu mezarlar, din adamları için yapılmış olmalıdır.

Olba Manastırı'nda 2018 yılı kazıları, yapının doğu bölümünde gerçekleştirilir. Buradaki ayazma, suyunu Doğu Tepesi'ndeki sarnıçtan almaktadır. Ayazmanın çevresinin kazılmasından sonra dört ayrı mekân belirlenir. İki bölümün ayazma ile ilgili su sistemine dâhil olduğu, *in situ* olarak belirlenen su kanalları nedeniyle anlaşılmaktadır. Sarnıçtan ana kayadan kanallar aracılığıyla gelen su, yine kanallar yoluyla manastırın batıda, dış duvarındaki bir haznede birikerek yapının dışına ulaşmaktadır. Manastırdaki 2018 yılı kazılarında Hıristiyan manastırlarında en önemli bölümlerden olan ve literatürde "*trapeza*" ya da "*refectorium*" olarak adlandırılan "yemekhane" kısmı açığa çıkarılır. Manastırın üst kesiminde konumlanan bu mekân, ele geçen arkeolojik buluntu ve mimari özellikleri bakımından "yemekhane" olarak tarafımızdan önerilmektedir²¹.

Olba Manastırı Duvar Tipleri

Manastırda farklı duvar tiplerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bölgede ve Olba'da oldukça sık rastlanılan bir teknik ile ana kaya, manastırda duvar olarak düzleştirilip kullanılmakta ve bölümleri ayırmaktadır. Aynı zamanda yapının merdivenlerinin de ana kaya kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Ana kaya kullanımı, manastır ile sarnıç ve işliği bağlayan basamaklarda da bulunmaktadır.

Rektogonal blok taşlar, manastırın güney - batı duvarlarında yer alırken; polygonal duvar, yapının doğu çevre duvarını oluşturmaktadır. Aynı zamanda manastırın kuzey duvarını oluşturan Kuzey Kilisesi kuzey duvarı, yüzeyi düzlenen ana kaya üzerine paket taşlar döşenerek

---

21 Özyıldırım 2011, 258; Özyıldırım-Yeğin 2019,16.

tamamlanmaktadır. Olba Manastırı'nın merkez iç mekânları da benzer biçimde oluşturulan duvarlarla birbirinden ayrılmaktadır²² (Lev. 2).

Olba Manastırı Taban Döşeme Tipleri

Olba Manastırı taban döşemeleri için birkaç farklı uygulama söz konusudur. Yapının güneyindeki ve ayazmanın olduğu bölümlerde ana kaya, taban olarak kullanılmaktadır. Ana kaya kullanımı bölgede oldukça yaygındır. Üst katta şapelin olduğu merkez mekân, iki katlı ve hatıl kullanımını gösteren izler olduğundan arada ahşap bir taban olması gerekir. Üst katın ahşap taban döşemesinin aksine alt kat, oldukça düzgün kesilen taşlardan bir taban döşemesine sahiptir.

Olba Manastırı'nda Kuzey Kilisesi, taban döşeme bakımından çeşitlilik göstermektedir. Burada yer alan *diakonikonda* farklı biçimlerde oluşturulan *opus sectile* taban döşemesi görülmektedir. Kilisenin neflerinde ise birbirine eşit olmayan büyüklükte kesme blok taşlar kullanılmaktadır²³.

Olba Manastırı Çatı Örtüsü

Olba Manastırı'nın çatı örtüsü için açık veri oluşturacak sağlam bölüm olmadığından bu konuda öneriler bulunmaktadır. Öncelikle çatının kiremitle kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Kiremitlerin bir kısmının dışa gelen yüzeylerinde haç kabartmaları olduğu ele geçen örneklerden anlaşılmaktadır²⁴. Manastırda, suyun çatıdan tahliyesinin gerekliliği nedeniyle Kuzey Kilisesi'nin beşik çatıya, merkezdeki şapelin ise tek eğimli çatıya sahip olması gerekir²⁵. Kuzey Kilisesi'nin narteksi de tek eğimli sundurma çatıya sahip olmalıdır.

Sonuç

Antiochia Kilisesi'nin idare alanı içinde yer alan Olba Piskoposluğu, VII. yüzyılda Constantinopolis Kilisesi'ne ve X. yüzyılda tekrar Antiochia Kilisesi'ne bağlanır²⁶. Kentin IV. yüzyıl ile VII. yüzyıl arasında güçlü

22 Özyıldırım 2015, 84 – 85.

23 Özyıldırım – Yeğin, 2016: 47 – 68.

24 Özyıldırım 2013, 220; Yıldırım 2014, 47.

25 Yıldırım 2014, 51.

26 Hellenkemper 1990, 369; Özyıldırım 2003, 153 – 154.

bir Hıristiyanlık merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Olba'da VII. yüzyıl sonrasına tarihlenen arkeolojik veriler, henüz bulunmamaktadır²⁷.

Olba Manastırı, Olba kent merkezine uzak bir konumda bulunmaması ve çok büyük olmayan yapısıyla Aziz Basileus manastır sistemi kurallarına uygundur. Olba Manastırı'nda gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, yapıya ait yeni mekânların bulunması ve bu mekânların işlevlerinin tespit edilmesi bakımından önem taşıdığı gibi, manastırda kullanılan malzemeye ulaşılarak bunların tanımlanmasını da sağlamaktadır.

Manastırdan evvel, burada bir Roma villasının bulunduğu anlaşılmaması, yapıda gerçekleştirilen kazılarda elde edilen en önemli bilgiler arasında yer alır. Olba Manastırı'nda şimdiye kadar tespit edilen duvar tipleri ve taban döşemeleri, yapının zaman zaman onarıldığını veya yapıya ek bölümler yapıldığını göstermektedir.

Gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda manastıra ait buluntular, V. yüzyıl ile VI. yüzyıllara tarihlenmektedir²⁸. Yapıya ait mimari yönden tarihleme de küçük buluntularla örtüşmekte ve bunlar için de V. yüzyıl sonu - VI. yüzyıl tarih aralığı verilmektedir²⁹. Yukarıda değinildiği gibi, Olba Piskoposluğu IV. yüzyıldan VII. yüzyıla kadar dört piskoposunun isimleriyle bilinmektedir. Öte yandan Olba, piskoposluk listelerinde XIII. yüzyıla değin yer almasına karşın Olba Manastırı'ndan ele geçen arkeolojik veriler, VI. yüzyıldan sonraya gitmemekte ve manastırın söz konusu duruma uygun tarihi süreklilik göstermediği anlaşılmaktadır³⁰.

Olba Manastırı'nda gerçekleştirilen kazılar, bölgenin Erken Hıristiyanlık Dönemi yapı çeşitliliğine önemli bir katkı sunmaktadır. Öte yandan bölgede Alahan Manastırı, uzun yıllar önce kazılmasına karşın, sonuçlarının sadece bir kısmının yayınlandığı bilinmektedir. Söz konusu durum göz önünde bulundurulduğunda, Olba Manastırı kazılarında ulaşılan sonuçların vakit kaybetmeksizin yayınlanmasıyla bölgenin Hıristiyanlaşma süreci konusunda önemli verilerin bilim dünyasına sunulduğu görülmektedir.

Olba Manastırı, sadece plan ve mimarisi bakımından değil, mimari

---

27 Erten 2014, 57 – 73.

28 Prof. Dr. Emel Erten danışmanlığında bu konuda tamamlanan doktora tezi için bkz.; Yeğin 2019.

29 Erten 2013, 101 -128.

30 The Catholic Encyclopedia, Sophrone 2011 "Olba"; Yeğin 2019, 37.

süsleme özellikleri yönünden de önemli yenilikler sunmaktadır. Manastırda ele geçen mimari plastik eserler, bölgedeki diğer kilise ve manastır yapılarından ele geçen buluntular ile karşılaştırıldığında, templon payeleri gibi bazı eserlerin sadece Olba'ya özgü yerel bir karakter sunduğu görülmektedir. Bu nedenle söz konusu yapı ve mimari dekorasyon, Olbalı ustaların doğrudan bir çalışması olarak değerlendirilebilir.

Olba Manastırı'nda devam edecek kazıların Olba kentinin ve Cilicia Bölgesi'nin Erken Hıristiyanlık Dönemi'ni aydınlatmaya devam edeceği muhakkaktır (Lev. 3).

Levha 1. Olba Manastırı 2005.

Levha 2. Olba Manastırı 2019.

Levha 3. Olba Manastırı

Kaynakça

Akçay 2011

Akçay, T., “Olba’da Hıristiyan Mezarları”, Seleucia I, Ankara, 2011.

Brooks 1903

Brooks, E., W., The Sixth Book Of The Select Letters Of Severus, Patriarch of Antioch In The Syriac Version of Athanasius of Nisibis (Edith. And trans. By E. W. Brooks), Vol. II Oxford, 1903.

Canevello – Özyıldırım 2009

Canevello Ayteş, S., Özyıldırım, M., “Constantinopolis Tahtında Bir Isaurialı: İmparator Zeno”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul, 2009.

Çakmak 2011

Çakmak, Ü., “Geç Antik Dönemde Cilicia ve Isauria’da Kilise Sayısının Artış Nedenleri Üzerine Bir Deneme”, Seleucia I, Ankara, 2011.

Erten 2013

Erten, E., “Olba Kazılarında Küçük Buluntular, Seleucia III, İstanbul 2013.

Erten 2014

Erten, E., “Arkeolojik Veriler ve Tarihsel Olaylar Işığında Olba’da Yerleşimin Son Bulması”, Seleucia IV, İstanbul, 2014.

Erten 2016

Erten, E., “Olba Kazılarında Yeni Bir Buluntu: Olba Mozaığı”, Seleucia VI, İstanbul, 2016.

Erten 2018

Erten, E., “Olba Akropolisi Kazılarında Yeni Babil Damga Mührü”, Seleucia VIII, İstanbul, 2018.

Eyice 1976

Eyice, S., “Silifke ve Çevresinde Topraküstü Arkeoloji Araştırmaları”, Arkeoloji ve Sanat Dergisi, S. 3 İstanbul, 1976.

Headlam 1990

Headlam, A.C., Ecclestial Sites in Isauria, Society for the Promotion of Hellenic Studies, Suppl. Papers, I, London, 1990.

Hellenkemper – Hild 1990

Hellenkemper, H., Hild, F., “Olba”, Tabula Imperii Byzantini Band V, Viyana, 1990.

Keil – Wilhelm 1934

Keil, J.,- Wilhelm, A., Denkmaler aus der Rauhen Kilikien, Monumenta Asiae Minoris Antiqua, Manchester, 1934.

Özyıldırım 2003

Özyıldırım, M., “İlkçağ ve Erken Hıristiyanlık Döneminde Olba, Sözcüğün Değişik Kullanımları”, Olba VIII, 2003, Mersin.

Özyıldırım - Ünalın 2011

Özyıldırım, M., Ünalın, S., “Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı”, Seleucia I, Ankara, 2011.

Özyıldırım 2012

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı Hakkında Arkeolojik ve Yazınsal Yeni Bilgiler”, Seleucia II, Ankara, 2012.

Özyıldırım 2013

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı: 2012 Yılı Kazı Sonuçları ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler”, Seleucia III, İstanbul, 2013.

Özyıldırım 2015

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı 2014 Yılına Kazı Sonuçlarının Değerlendirilmesi”, Seleucia V, İstanbul 2015.

Özyıldırım 2016

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları ve Kuzey Kilisesi’ndeki Çalışmaların Değerlendirilmesi”, Seleucia VI, İstanbul, 2016.

Özyıldırım - Yeğin 2017

Özyıldırım, M. – Yeğin, Y., “Olba Manastırı Kuzey Kilisesi’nden (Diakonikon) Bizans Dönemi Opus Sectile Taban Döşemesi, Seleucia VII, İstanbul, 2017.

Özyıldırım - Yeğin 2019

Özyıldırım, M- Yeğin, Y.”Olba Manastırı 2018 Yılı Kazı Çalışmaları ve Sonuçları” Seleucia IX, Ankara, 2019.

Sophrone 1911

Sophrone, P, “Olba”, The Catholic Encyclopedia Vol. 11, Robert Appleton Company, New York 1911. Şurada: <https://www.newadvent.org/cathen/11235a.htm>

Yıldırım 2014

Yıldırım, E., Olba Manastırı Çatı Kiremitleri ve Örgü Sistemleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

Yeğin 2016

Yeğin, Y., “Olba Manastırında İşlik Kazısı ve Sonuçların Değerlendirilmesi”, Seleucia VI, İstanbul, 2016.

Yeğin 2019

Yeğin, Y., Olba Manastırı (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan. Prof. Dr. A. Emel Erten), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019.

Yeğin – Özyıldırım 2020

Yeğin, Y. – Özyıldırım, M., “Christliche Identität in Olba am Beispiel des Klosters von Olba”, Mitteilungen zur Spätantiken Archäologie und Byzantinischen Kunstgeschichte 7, Reichert Identity and cultural exchange in ancient Cilicia. New results and future perspectives (ed. Arabella Cortese), 2020.

Seleucia | Sayı X | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis
Fikret K. Yegül

9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzuran Caman

35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında
Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
*Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in
The Light of Two Examples from The Museum of Silifke*
Emel Erten

57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde
Lale Yılmaz - Halil Sözlü

75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz

97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce

127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile
Ölü Gömme Gelenekleri
*Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period
Tombs of Phocaea*

Sabri Arıcı

155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir
Mezar Steli
*A Grave Stele at the Hellenistic Period from Mersin
Museum*

Ulus Tepebaş - Handegül Canlı

185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme
Cam Buluntuları
Early Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

201

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve
İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
*Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped
Tunnels in Pontos Region*

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut

227

Bingöl Şerevdin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve
Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
*The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock
Settings of Bingöl Şerevdin Plateau*

Sırrı Tiryaki

251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church
Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak

269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı
Kabartmalı Kâseler

The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz

297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başlı Saplı Bir Patera
*A Terracotta Handled Patera with Ram Head from Miletus
(Ionia)*

Reyhan Şahin

329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trygiph-Metope Friezes from the Tarsus Museum
Gamze Evgen

355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
*Some Observations on The Excavation in The Monastery
of Olba*

Murat Özyıldırım

375

Kitap Tanıtımı

Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins
to Late Antiquity

Emel Erten

389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir
Kemik Objeleri

Halil Özkan

395

ISSN 2148-4120

ISBN 978-605-9636-41-2

9 786059 636414

